

WOJEWODA
WARMIŃSKO-MAZURSKI

Olsztyn, 26 października 2021 roku

PS-I.431.4.2.2021

Pan
Adam Szczepkowski
Wójt Gminy Grunwald
Gierzwałd 33
14-107 Gierzwałd

Stosownie do art. 47 ustawy z dnia 15 lipca 2011 r. o kontroli w administracji rządowej (Dz. U. z 2020, poz. 224), zwanej dalej: „ustawą o kontroli w administracji rządowej”, przekazuję Panu Wójtowi treść wystąpienia pokontrolnego.

Wystąpienie pokontrolne

Kontrolę przeprowadzono w Urzędzie Gminy Grunwald, Gierzwałd 33, 14-107 Gierzwałd, NIP: 7411002518, REGON: 000535600, w siedzibie jednostki kontrolowanej oraz na obiektach cmentarnictwa wojennego, położonych na terenie gminy.

W okresie objętym kontrolą oraz w okresie prowadzenia kontroli stanowisko pełnił:

- Adam Marian Szczepkowski – Wójt Gminy Grunwald, wybrany w wyniku wyborów bezpośrednich w dniu 4 listopada 2018 r., urząd objął w dniu 22 listopada 2018 r., tj. z chwilą złożenia ślubowania wobec Rady Gminy Grunwald, zgodnie z art. 29a ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2021 r. poz. 1372) - kierownik kontrolowanej jednostki;

[Dowód: akta kontroli str. 5-6]

Kontrolę przeprowadził zespół pracowników Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie, Wydział Polityki Społecznej, Oddział Budżetu, Planowania i Analiz, w składzie:

- Emilia Orzoł – inspektor wojewódzki, legitymacja służbowa nr 16/2019 wydana przez Dyrektora Generalnego Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie, pełniąca funkcję przewodniczącego zespołu kontrolnego, na podstawie wydanego przez Wojewodę Warmińsko-Mazurskiego pisemnego, imiennego upoważnienia do kontroli nr FK-IV.0030.420.2021 z dnia 23 sierpnia 2021 r., która w dniu 20 sierpnia 2021 r. złożyła oświadczenie o braku istnienia przesłanek uzasadniających wyłączenie od udziału w przedmiotowej kontroli.

[Dowód: akta kontroli str. 1, 3]

- Anna Cybulska – inspektor wojewódzki, legitymacja służbowa nr 111/2018 wydana przez Dyrektora Generalnego Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego

w Olsztynie, członek zespołu kontrolnego, na podstawie wydanego przez Wojewodę Warmińsko-Mazurskiego pisemnego, imiennego upoważnienia do kontroli nr FK-IV.0030.421.2021 z dnia 23 sierpnia 2021 r., która w dniu 23 sierpnia 2021 r. złożyła oświadczenie o braku istnienia przesłanek uzasadniających wyłączenie od udziału w przedmiotowej kontroli.

[Dowód: akta kontroli str. 2, 4]

Kontrolę przeprowadzono w terminie od 30 sierpnia 2021 r. do 31 sierpnia 2021 r.

Kontrola została odnotowana w książce kontroli jednostki kontrolowanej pod pozycją nr 22 (od 2011).

Zakres kontroli:

- przedmiot kontroli: ocena realizacji powierzonego Gminie Grunwald zadania z zakresu administracji rządowej, dotyczącego obowiązku utrzymania grobów i cmentarzy wojennych,
- okres objęty kontrolą: od 1 stycznia 2021 r. do dnia 30 sierpnia 2021 r.

Jednostka kontrolowana została poinformowana o rozpoczęciu przedmiotowej kontroli pismem nr PS-I.431.4.2.2021 z dnia 23 sierpnia 2021 r.

W dniu kontroli jednostkę reprezentował Jan Sokołowski – Sekretarz Gminy, któremu kontrolujący, przed przystąpieniem do czynności kontrolnych, okazali stosowne imienne upoważnienia, a także zapoznali z przedmiotem, zakresem oraz sposobem przeprowadzenia kontroli.

Kontrolę przeprowadzono na podstawie art. 6 ust. 4 pkt 3 ustawy z dnia 15 lipca 2011 r. o kontroli w administracji rządowej (Dz. U. z 2020 r. poz. 224), art. 28 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie (Dz. U. z 2019 r. poz. 1464 z późn. zm.), w związku z § 7 Porozumienia Nr PS-I.5230.1.21.2021 zawartego w dniu 18 czerwca 2021 r. pomiędzy Wojewodą Warmińsko-Mazurskim a Gminą Grunwald w sprawie powierzenia Gminie prowadzenia zadania z zakresu administracji rządowej, dotyczącego obowiązku utrzymania grobów i cmentarzy wojennych (Dz. Urz. woj. warm.-maz. poz. 3135 z 9 sierpnia 2021 r.).

Na podstawie ustaleń kontroli działalność Urzędu Gminy Grunwald ocenia się pozytywnie z nieprawidłowościami.

W wyniku przeprowadzonych czynności ustalono, że w okresie objętym kontrolą, zadanie wynikające z przedmiotu kontroli realizuje Referat Gospodarki Gruntami, Mieszkaniowej, Inwestycji i Środowiska. Zadanie w brzmieniu: „Bieżące utrzymanie i konserwacja cmentarzy z okresu I i II wojny światowej” zostało ujęte w § 15 pkt 27 regulaminu organizacyjnego, wprowadzonego Zarządzeniem Nr 15/2020 Wójta Gminy Grunwald z dnia 31 stycznia 2020 r. w sprawie reorganizacji Urzędu Gminy Grunwald i nadania Regulaminu Organizacyjnego.

Wobec niejednolitej nazwy komórki określonej w strukturze organizacyjnej Urzędu - § 4 regulaminu, tj. Referat Gospodarki Gruntami, Mieszkaniowej, Inwestycji i Środowiska oraz w § 15 - Referat Gospodarki Gruntami, Inwestycji i Ochrony Środowiska, Sekretarz Gminy

złożył pisemne wyjaśnienia. Wynika z nich, że właściwa nazwa referatu realizującego kontrolowane zadanie, została określona w § 4 regulaminu, a bezpośredni nadzór nad tą komórką sprawuje Zastępca Wójta Gminy.

Należy zatem stwierdzić, że zostało wykonane zalecenie pokontrolne, wydane w związku z kontrolą problemową obejmującą ww. obszar tematyczny, przeprowadzoną w dniu 24 lipca 2015 r., zgodnie z którym należało wskazać w regulaminie organizacyjnym jednostki komórkę organizacyjną odpowiedzialną za realizację zadań związanych z opieką nad grobami i cmentarzami wojennymi.

Obowiązki wynikające z powierzonego gminie zadania przydzielono podinspektorowi do spraw gospodarki nieruchomościami i rozliczeń. Zapis w brzmieniu, jak w regulaminie organizacyjnym, został ujęty w zakresie obowiązków służbowych pracownika – pkt 5 w części I, podpisanym z datą 15 maja 2020 r. Z uwagi na długotrwałą nieobecność pracownika, na czas zastępstwa zatrudniono podinspektora do spraw gospodarki nieruchomościami i rozliczeń oraz do spraw obsługi kasowej w Referacie Finansowym. Kontrolowane zadanie zostało wskazane w części II pkt 12 zakresu obowiązków, które pracownik przyjął do wiadomości i stosowania 19 lutego 2021 r.

Informacji i wyjaśnień kontrolującym udzielał pracownik Referatu Finansów, który ponadto udostępniał dokumenty objęte przedmiotem kontroli, a także kierownik Referatu Gospodarki Komunalnej, wspomagający pracę w zakresie opieki nad grobami i cmentarzami wojennymi.

[Dowód: akta kontroli str. 7-31]

Z przekazanej kontrolującym dokumentacji wynika, że na stanowisku pracy jest prowadzona teczka, którą oznaczono, zgodnie z jednolitym rzeczowym wykazem akt, symbolem i hasłem 7045 „Utrzymanie miejsc grzebalnych – cmentarze wojenne”, z kat. „B5”. W założonej teczce zgromadzono akta spraw bieżących związanych z utrzymaniem cmentarzy wojennych.

W odrębnej teczce, oznaczonej symbolem 7041, do którego zgodnie z jrw przypisane jest hasło „Ewidencja cmentarzy na terenie jednostki samorządu – karty ewidencyjne” (kat. arch. akt „A”), przechowywane są karty ewidencyjne grobów i cmentarzy wojennych. Zbiór ten zawiera karty cmentarzy opracowane w 2016 r. wraz z powiązаныmi z nimi kartami ewidencyjnymi założonymi w 2020 r., według nowego wzoru, w związku z projektem Narodowego Instytutu Dziedzictwa pn. „Digitalizacja i udostępnienie cyfrowych dóbr kultury – zabytków oraz grobów i cmentarzy wojennych”. Najnowsze karty o cmentarzach wojennych zawierają, m.in. takie informacje: nazwa gminy, powiatu, miejscowości, dawna nazwa miejscowości, położenie i opis lokalizacji obiektu, właściciel (zarządca) terenu, rodzaj obiektu, powierzchnia obiektu, numer i data wpisu do rejestru zabytków, okres historyczny, informacja o pochowanych, status (narodowość) pochowanych, opis i stan zachowania obiektu, informacje dotyczące aktów wandalizmu, kradzieży, uszkodzeń, bibliografia.

Jednocześnie, w wystąpieniu pokontrolnym po kontroli przeprowadzonej w 2015 r., w związku z ustawieniem w 2014 r. tablicy informacyjnej przed wejściem na cmentarz wojenny żołnierzy niemieckich i rosyjskich z I wojny światowej w Mielnie, pouczone, by w takich przypadkach aktualizować dane zawarte w ewidencji, tj. dokumentować prace, które w sposób istotny wpłynęły na zmianę wyglądu grobów i cmentarzy wojennych, poprzez

stosowny opis (zakres prac, data ich wykonania, źródła finansowania), uzupełniony dokumentacją fotograficzną. Kontrolujący, analizując przedłożoną dokumentację stwierdzili, że ostatnią aktualizację kart ewidencyjnych w powyższy sposób przeprowadzono w roku 2019.

Gmina Grunwald w stosunku do grobów i cmentarzy wojennych podejmuje szereg działań, przyczyniających się do poprawy stanu ich zachowania, a także oznakowania i turystycznego uatrakcyjnienia tych obiektów. W 2017 r. wykonano drewniane ogrodzenie przy mogile żołnierza radzieckiego z II wojny światowej w miejscowości Grunwald. W 2019 r., po uprzednim uzyskaniu zezwolenia Wojewody, stosownie do wymogów określonych w art. 5 ustawy o grobach i cmentarzach wojennych, przeprowadzono prace związane z montażem tablic informacyjnych dotyczących mogiły zbiorowej 24 żołnierzy armii niemieckiej i mogiły 4 oficerów niemieckich z I wojny światowej w Mielnie oraz cmentarza wojennego żołnierzy armii niemieckiej i rosyjskiej w Mielnie. Na cmentarzu tym dodatkowo zamontowano ozdobną bramkę.

W celu prześledzenia historii obiektów i prowadzonych na nich działań, w kartach ewidencyjnych należało odnotować prace przeprowadzone w roku 2020, polegające na umieszczeniu tablicy informacyjnej przy mogile z II wojny światowej, położonej na terenie dawnego cmentarza ewangelickiego (wiejskiego) w Grunwaldzie. Natomiast wykonanie ogrodzenia w formie metalowych słupków i łańcucha wokół mogiły zbiorowej 24 niemieckich żołnierzy z I wojny światowej w Mielnie, zostało wykazane w karcie ewidencyjnej tego obiektu z rocznikiem 2019. Tymczasem, decyzja Wojewody Warmińsko-Mazurskiego zezwalająca na wygrodenie mogiły zbiorowej 4 niemieckich oficerów oraz mogiły zbiorowej 24 żołnierzy armii niemieckiej z I wojny światowej w Mielnie, została wydana 17 lutego 2020 r., na wniosek gminy z dnia 22 stycznia 2020 r.

Dodatkowo, w związku z kontrolą problemową w dniu 24 lipca 2015 r. przez zespół inspektorów Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie, wskazano gminie potrzebę dokonania ponownej weryfikacji danych zawartych w kartach ewidencyjnych obiektów cmentarnictwa wojennego, ze szczególnym uwzględnieniem uwag opisanych w wystąpieniu pokontrolnym nr PS-V.431.4.2015 z dnia 23 września 2015 r., w tym w zakresie ochrony konserwatorskiej na podstawie wpisu do rejestru zabytków. Zalecono ponadto, podjęcie próby zlokalizowania obiektów cmentarnictwa wojennego występujących w danych źródłowych, a następnie rozeznanie potrzeb w zakresie ich utrzymania i remontu, w tym kwatery wojennej w Pacóltowie, w celu ochrony przed całkowitą degradacją. W przypadku nie odnalezienia miejsca pochówku, zamieszczenie jednoznacznego wpisu o tym fakcie w karcie informacyjnej tego obiektu.

W odpowiedzi na przekazane wystąpienie pokontrolne, kierownik jednostki kontrolowanej, pismem nr RGGIOŚ.7045.1.2015 z dnia 29 grudnia 2015 r., po uprzednim wezwaniu telefonicznym oraz pisemnym z dnia 24 listopada 2015 r., odniósł się do uwag i wniosków sformułowanych w wystąpieniu pokontrolnym. W ocenie zespołu kontrolnego wymagane było uzupełnienie udzielonej odpowiedzi na powyższe zalecenia, do czego wezwano Wójta Gminy Grunwald pismem nr PS-V.431.4.2015 z dnia 12 stycznia 2016 r. W związku z brakiem odpowiedzi na wezwanie do uzupełnienia odpowiedzi, pismem z dnia 9 marca

2016 r. ponownie zobowiązano kierownika kontrolowanej jednostki do uzupełnienia informacji o realizacji zaleceń pokontrolnych. Był to proces czasochłonny i długotrwały, wymagający poszukiwania źródeł wiedzy o umiejscowieniu oraz zebrania informacji o samych obiektach, który ostatecznie został zakończony 26 kwietnia 2016 r. (przekazano poprawione karty ewidencyjne). Stosowne informacje zostały zawarte również w kartach ewidencyjnych założonych w 2020 r.

Na podstawie źródeł archiwalnych, w roku 2016 zaewidencjonowano 12 obiektów cmentarnictwa wojennego, w tym mogiłę żołnierza radzieckiego z II wojny światowej, położoną na dawnym wiejskim cmentarzu ewangelickim w Grunwaldzie, przy drodze Samin-Stębark. W ewidencji opracowanej według wzoru z 2020 r. występuje natomiast 11 obiektów. W zbiorze nie ujęto mogiły zbiorowej 2 żołnierzy niemieckich z I wojny światowej w Pacółtowie, która zgodnie z publikacją Ośrodka Ochrony Zabytkowego Krajobrazu Narodowej Instytucji Kultury pt. „Cmentarze wojenne z okresu I wojny światowej w województwie olsztyńskim” [oprac. Wiktor Knercer, Warszawa, 1995, str. 86], jest usytuowana na terenie parku pałacowego. Przyczyną tej nieprawidłowości jest prawdopodobnie brak możliwości ustalenia położenia grobów wojennych, bowiem zgodnie z powyższą publikacją „bliższa lokalizacja nie ustalona”. Należy jednak zaewidencjonować również tę mogiłę, ponieważ w rozumieniu ustawy o grobach i cmentarzach wojennych, grobami wojennymi są groby i miejsca spoczynku osób wymienionych w art. 1 ust. 1. Zatem, pomimo braku zewnętrznego oznakowania, znajduje się w tym miejscu grób wojenny, bowiem kryje szczątki osób poległych w czasie działań wojennych.

Na podstawie rejestru zabytków nieruchomych dla województwa warmińsko-mazurskiego, zamieszczonym na stronie internetowej Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Olsztynie, ustalono, że prawną ochroną konserwatorską objęte są następujące groby wojenne w gminie Grunwald:

1. Mielno - mogiła zbiorowa 24 żołnierzy armii niemieckiej z I wojny światowej (działka nr 50/9) - wpisana do rejestru zabytków jako cmentarz z I wojny światowej,
2. Pacółtowo – mogiła zbiorowa 2 żołnierzy niemieckich z I wojny światowej – wpisana do rejestru zabytków jako pałac.

Informacja o wpisie do rejestru zabytków nieruchomych została odnotowana w karcie ewidencyjnej mogiły wojennej w Mielnie. Natomiast, w przypadku miejsca pochówku w Pacółtowie błędnie przypisano informację o prawnej ochronie konserwatorskiej do karty ewidencyjnej kwatery wojennej 11 żołnierzy niemieckich z I wojny światowej, usytuowanej na dawnym cmentarzu wiejskim w Pacółtowie.

Według kontrolujących, urzędy gminy powinny posiadać precyzyjną i aktualną informację w zakresie liczby i rodzaju obiektów znajdujących się na ich terenie. Celowi temu służyć ma ewidencja, czyli rozpoznanie istniejących na terenie gminy obiektów cmentarnictwa wojennego i zebranie o nich istotnych informacji o wartościach historycznych, naukowych i artystycznych, a także zaplanowanie i prowadzenie prawidłowej działalności konserwatorskiej. Poza tym, wobec zachodzącej degradacji obiektów, ewidencja wraz z załączonymi fotografiami stanowi często jedyny materialny ślad cmentarza, który uległ zniszczeniu czy zatarciu. Brak dokładnych opisów w kartach ewidencyjnych może skutkować

w przyszłości bezpowrotną utratą informacji o obiekcie mającym trwałą wartość kulturową. Ponadto, prowadzenie ewidencji grobów i cmentarzy wojennych jest działaniem ciągłym, dlatego też karty ewidencyjne należy uzupełniać i poprawiać w zależności od występujących trwałych zmian, jak również w oparciu o pozyskane dodatkowe informacje, by opis w nich zawarty odpowiadał stanowi faktycznemu.

Należy przyjąć, że przyczyną tych uchybień jest fakt, iż wobec braku szczegółowych zasad prowadzenia ewidencji grobów i cmentarzy wojennych, instruktazu w tym zakresie udzielono w dniu kontroli w 2015 r. innemu pracownikowi. Osobą odpowiedzialną jest pracownik prowadzący zadania związane z opieką nad grobami i cmentarzami wojennymi oraz osoba nadzorująca jego pracę.

Zadania będące przedmiotem kontroli jednostka przyjęła na mocy Uchwały Nr XXXVI/294/2021 Rady Gminy Grunwald z siedzibą w Gierwałdzie z dnia 27 maja 2021 r. w sprawie wyrażenia zgody na zawarcie porozumienia na powierzenie Gminie Grunwald w 2021 roku zadań zleconych z zakresu administracji rządowej, dotyczących obowiązku utrzymania grobów i cmentarzy wojennych. Na podstawie tej uchwały, Wójt Gminy Grunwald w dniu 18 czerwca 2021 r. zawarł z Wojewodą Warmińsko-Mazurskim Porozumienie Nr PS-I.5230.1.21.2021 w przedmiocie utrzymania grobów i cmentarzy wojennych. Określona w Porozumieniu kwota dotacji na ten cel, w wysokości 6.000 zł, została zaksięgowana na rachunku bankowym jednostki 9 lipca 2021 r. Środki te zostały wprowadzone do budżetu gminy Uchwałą Nr XXXVII/302/2021 Rady Gminy Grunwald z dnia 29 czerwca 2021 r. w sprawie zmian w budżecie Gminy Grunwald na 2021 r.

Zgodnie z § 3 ust. 1 Porozumienia, gmina zobowiązuje się do prowadzenia wyodrębnionej ewidencji księgowej środków finansowych otrzymanych z dotacji na realizację zadania oraz wydatków dokonywanych z tych środków. W toku kontroli ustalono, że środki z dotacji ewidencjonowane są na koncie: 710-71035-2020D-002006W, natomiast do rozrachunków tych środków wykorzystywane jest konto: 710-71035-4210W-901230W „zakup materiałów i wyposażenia”.

[Dowód: akta kontroli str. 32-45]

Z udzielonych przez pracownika wyjaśnień wynika, że wzorem lat ubiegłych, w 2021 r. w ramach porozumienia opieką objęto najlepiej zachowane i wyeksponowane groby i cmentarze wojenne, tj.:

- cmentarz wojenny żołnierzy niemieckich i rosyjskich z I wojny światowej w Mielnie,
- mogiłę 24 żołnierzy armii niemieckiej z I wojny światowej w Mielnie,
- mogiłę 4 żołnierzy (oficerów) armii niemieckiej z I wojny światowej w Mielnie,
- mogiłę żołnierza radzieckiego z II wojny światowej w miejscowości Grunwald.

Prace pielęgnacyjno-porządkowe na grobach i cmentarzach wojennych wykonują pracownicy gospodarczy gminy, co według kontrolujących obniża koszt zadania. Prace rozpoczęły się wiosną i wykonywane są nadal stosownie do potrzeb. Główne prace polegają na podcinaniu krzewów, koszeniu i grabieniu trawy, pieleniu, a także myciu tablic i płyt nagrobkowych. Oprócz bieżących prac porządkowych, pomalowano i zakonserwowano krzyże na cmentarzu wojennym w Mielnie. Natomiast opieka nad mogiłami żołnierza armii niemieckiej i armii

rosyjskiej z I wojny światowej, położonymi na cmentarzu komunalnym w Gierzwałdzie, jest sprawowana w ramach ogólnego zarządu tym cmentarzem.

Nadzór nad stanem utrzymania obiektów sprawuje kierownik Referatu Gospodarki Komunalnej w Urzędzie Gminy Grunwald, który określa zakres i częstotliwość prowadzonych prac.

Poinformowano kontrolujących, że z uwagi na charakter prowadzonych w 2021 r. prac porządkowo-pielęgnacyjnych na obiektach cmentarnictwa wojennego objętych ochroną konserwatorską, nie zachodziła potrzeba dokonywania uzgodnień z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, jak też z Nadleśnictwem Olsztynek (dotyczy obiektów leżących na gruntach stanowiących własność Skarbu Państwa – Lasów Państwowych).

W toku kontroli ustalono, że z dotacji Wojewody, przekazanej na realizację w 2021 r. zadania wynikającego z przedmiotu Porozumienia w kwocie 6.000 zł, na dzień kontroli wykorzystano 837,06 zł, tj. 14% planu. W celu udokumentowania wydatków poniesionych w kontrolowanym zakresie, zespołowi inspektorów przedstawiono fakturę za zakup środków czystości, narzędzi stanowiących wyposażenie pracowników gospodarczych oraz materiałów roślinnych (m.in. krzewy i kwiaty) w celu porządkowania i udekorowania mogił i cmentarzy wojennych. Zgodnie z wyjaśnieniami, z pozostałych środków planowane są kolejne tego typu zakupy, a także zakup myjki ciśnieniowej Kärcher do czyszczenia płyt nagrobkowych. Gmina Grunwald na realizację przejętego od Wojewody zadania nie zaplanowała środków własnych.

Ustalono, że faktura została opisana stosownie do § 6 ust. 1 przedmiotowego Porozumienia, tj. wskazano źródła finansowania, sprawdzono i podpisano przez osoby odpowiedzialne za kontrolę dokumentów pod względem merytorycznym i formalno-rachunkowym. Okazana faktura nie zawiera jednak informacji dot. obiegu księgowego, a klasyfikacja budżetowa poniesionego wydatku (71035 § 4210 401 201), jest dokonana odrębnie i nie zawiera żadnego podpisu.

[Dowód: akta kontroli str. 46-52]

Zgodnie z Porozumieniem Nr PS-I.5230.1.21.2021 z dnia 18 czerwca 2021 r., sprawozdanie merytoryczno-finansowe z realizacji zadania w nim określonego, następuje w dwóch terminach: do dnia 15 września 2021 r. i do dnia 15 stycznia 2022 r. W związku z tym, do dnia przedmiotowej kontroli sprawozdanie nie zostało przedłożone przez jednostkę.

Zespołowi inspektorów udzielono wyjaśnień, że w badanym okresie nie odnotowano skarg na stan utrzymania obiektów cmentarnictwa wojennego, które, szczególnie w okresie poprzedzającym Święto Zmarłych oraz podczas corocznych Dni Grunwaldu i związaną z nimi inscenizacją bitwy pod Grunwaldem, odwiedzane są przez turystów, również spoza granic kraju (drugi rok z rzędu, z powodów pandemicznych, odwołano obchody).

Cmentarze i groby wojenne na terenie gminy Grunwald nie są objęte żadnym patronatem społecznym, np. przez uczniów szkół, organizacje kombatanckie, organizacje pozarządowe, stowarzyszenia, leśników bądź sołtysów.

Gmina podejmuje działania na rzecz upowszechnienia wiedzy oraz wykorzystania potencjału kulturowego i turystycznego grobów wojennych, m.in. poprzez zamontowanie tablic

informacyjnych przed obiektami objętymi bieżącą opieką w ramach porozumienia, a także zamieszczenie w serwisie internetowym Urzędu Gminy Grunwald w zakładce „o gminie/sołectwa” informacji o grobach wojennych z I wojny światowej w Mielnie. Mogiły żołnierskie w Mielnie zostały ujęte również w wydanym przez Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego informatorze-przewodniku dotyczącym historyczno-krajoznawczego „Szlaku Frontu Wschodniego I Wojny Światowej”, utworzonym w 100. rocznicę wybuchu wojny. Na liście miejsc do odwiedzenia przez turystów poruszających się tym szlakiem, znajdują się groby i cmentarze wojenne żołnierzy rosyjskich i niemieckich, a także inne obiekty militarne i obeliski upamiętniające wydarzenia wojenne.

[Dowód: akta kontroli str. 46-48]

W dniu 31 sierpnia 2021 r., w obecności pracowników kontrolowanej jednostki, przeprowadzono oględziny grobów i cmentarzy wojennych, objętych opieką w 2021 r. Pozostałe zinwentaryzowane obiekty nie zachowały się bądź zachowały w stanie szątkowym, a ich położenie jest jedynie orientacyjne (bliższa lokalizacja nie ustalona).

W wyniku oględzin ustalono, że miejsca pochówków znajdują się w dobrym stanie, są one wyeksponowane poprzez wygrodenie terenu. Podjęto również działania w kierunku oznakowania zachowanych obiektów tablicami informacyjnymi. Dokonana lustracja wykazała, że zabiegi pielęgnacyjne prowadzone są z niezbędną częstotliwością. Teren poszczególnych obiektów jest uporządkowany, a ich otoczenie wykoszone i oczyszczone. Zaobserwowano, że na grobach były ustawione znicze. Uwagę kontrolujących zwrócił brak nasadzeń kwiatów i krzewów ozdobnych na mogiłach wojennych w miejscowości Mielno, które zakupiono z dotacji wojewody na łączną kwotę 443,98 zł (ogółem 28 szt.). Zgodnie z udzielonymi wyjaśnieniami, nie występują akty wandalizmu wobec grobów i cmentarzy wojennych, mają natomiast miejsce kradzieże kwiatów i krzewów, także tych nasadzonych w tym roku. Wobec tego, należałoby rozważyć zasadność sadzenia roślin w kolejnych latach, bowiem, choć stanowią one walor dekoracyjny, narażają groby wojenne na uszkodzenia przez sprawców kradzieży. Ponadto, wydatkowanie środków na ten cel, z uwagi na niewysoką kwotę dotacji z budżetu państwa, jest w ocenie kontrolujących niegospodarne. Należy zauważyć, że wydatki na zakup kwiatów i krzewów zostały poniesione również w 2020 r., na co wskazuje sprawozdanie z wykonania powierzonego zadania, złożonego przez gminę.

Zespół kontrolny w trakcie wizytacji zapoznał się z efektami prac przeprowadzonych w poprzednich latach, obejmujących m.in. zamontowanie metalowej ozdobnej bramki wejściowej na teren cmentarza wojennego żołnierzy niemieckich i rosyjskich z I wojny światowej w Mielnie oraz umieszczenie tablicy informacyjnej przed mogiłami wojennymi żołnierzy niemieckich w Mielnie, a także przy mogile żołnierza radzieckiego Władimira Blindera, położonej na dawnym cmentarzu ewangelickim (wiejskim) w Grunwaldzie. Tym samym rozpoznano, że treść napisu na tablicy żołnierza radzieckiego nie jest w pełni zgodna z decyzją Wojewody Warmińsko-Mazurskiego nr PS-I.5232.6.2020 z dnia 1 września 2020 r. Wskazana w tym zezwoleniu przynależność wojskowa żołnierza (Armia Czerwona), została zastąpiona armią rosyjską. Z uwagi na fakt, że tablica w pozostałym zakresie zawiera ustaloną treść (m.in. nazwisko pochowanego żołnierza), a także została wykonana w sposób estetyczny

i zwiększa atrakcyjność oraz ochronę tego miejsca, w ocenie kontrolujących, należy potraktować sytuację, jako nieprawidłowość o charakterze formalnym.

[Dowód: akta kontroli str. 53-62; 46-48]

Pozytywnie oceniono:

- 1) ujęcie w dokumentach organizacyjnych jednostki zadania objętych kontrolą (regulamin organizacyjny, zakresy czynności pracowników),
- 2) oznaczenie prowadzonych teczek zgodnie z obowiązującym jednolitym rzeczowym wykazem akt, w tym ewidencji grobów i cmentarzy wojennych o wartości historycznej, naukowej i artystycznej,
- 3) realizowanie powierzonego gminie zadania zgodnie z zawartym porozumieniem oraz obowiązującymi przepisami prawa,
- 4) kompletność i rzetelność oraz poprawność prowadzonej dokumentacji w zakresie objętym kontrolą,
- 5) rzetelność prowadzonych prac na grobach i cmentarzach wojennych,
- 6) wykonanie zaleceń pokontrolnych wydanych po poprzedniej kontroli problemowej obejmującej ww. obszar tematyczny w zakresie wskazania w Regulaminie Organizacyjnym Urzędu Gminy Grunwald, podczas najbliższych prac na jego treścią, komórki organizacyjnej odpowiedzialnej za realizację zadań związanych z opieką nad grobami i cmentarzami wojennymi.

Stwierdzono uchybienia i nieprawidłowości:

- 1) nieprawidłowe opisanie dokumentów finansowych potwierdzających wydatki, tj. okazanej faktury na kwotę 837,06 zł, która nie zawiera informacji dotyczącej obiegu księgowego, a klasyfikacja budżetowa jest dopisana odręcznie i nie zawiera podpisu osoby uprawnionej,
- 2) w zakresie prowadzenia ewidencji grobów i cmentarzy wojennych, w tym: brak karty ewidencyjnej dla mogiły 2 żołnierzy niemieckich z I wojny światowej w Pacóltowie, nieaktualnienie danych zawartych w kartach ewidencyjnych w zakresie prac wykonanych w roku 2020, nierzetelne informacje zawarte w karcie ewidencyjnej kwatery wojennej z 11 żołnierzami niemieckimi z I wojny światowej w Pacóltowie odnośnie prawnej ochrony konserwatorskiej,
- 3) wykorzystanie dotacji zgodnie z przeznaczeniem określonym w zawartym porozumieniu, jednakże w sposób niegospodarny, z uwagi na poniesione wydatki na zakup kwiatów i krzewów na groby i cmentarze wojenne, których efekty nie były widoczne w dniu oględzin obiektów.

Do ustaleń kontroli nie zostały wniesione zastrzeżenia.

Mając na uwadze powyższe oceny i wnioski, wnoszę o:

- 1) założenie karty ewidencyjnej dla mogiły 2 żołnierzy niemieckich z I wojny światowej w Pacółtowie, usytuowanej na terenie parku pałacowego. W przypadku nieodnalezienia miejsca pochówku, zamieszczenie jednoznacznego wpisu o tym fakcie w karcie ewidencyjnej tego obiektu,
- 2) dokonanie ponownej weryfikacji danych zawartych w kartach ewidencyjnych obiektów cmentarnictwa wojennego, ze szczególnym uwzględnieniem uwag opisanych w wystąpieniu pokontrolnym, w tym w zakresie aktualizacji kart, adekwatnie do działań prowadzonych na obiektach, wpływających na zmianę ich wyglądu oraz w zakresie ochrony konserwatorskiej.

Jeden komplet założonych i uaktualnionych kart ewidencyjnych, w sposób opisany w niniejszym wystąpieniu pokontrolnym, należy przesłać na adres Wydziału Polityki Społecznej.

- 3) dokonanie analizy zasadności, z uwagi na występujące kradzieże, wydatkowania środków z dotacji w kolejnych latach na nasadzenia na cmentarzach wojennych roślin ozdobnych.

Jednocześnie, w związku z tym, że stwierdzone uchybienie odnoszące się do nieprawidłowo opisanych dokumentów finansowych potwierdzających wydatki, zostało usunięte, jako uzupełnienie do sprawozdania merytoryczno-finansowego z realizacji zadania w dniu 7 października 2021 r., odstępuje się od wydania zaleceń pokontrolnych w tym zakresie.

Proszę Pana Wójta o podjęcie działań mających na celu usunięcie stwierdzonych uchybień i nieprawidłowości oraz o poinformowanie Wojewody Warmińsko-Mazurskiego w terminie 21 dni od dnia otrzymania niniejszego wystąpienia, o sposobie wykorzystania uwag i wniosków oraz wykonania zaleceń, a także o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia działań.

Jednocześnie informuję, że stosownie do art. 48 ustawy o kontroli w administracji rządowej, od wystąpienia pokontrolnego nie przysługują środki odwoławcze.

**WOJEWODA
WARMIŃSKO-MAZURSKI**

Artur Chojecki